

Drs. P. N. Korteweg R.A.

De voorziening algemene risico's bij banken en de rol van de accountant*

1. Inleiding

In de financiële pers wordt de laatste tijd veel aandacht besteed aan de Voorziening Algemene Risico's (VAR) bij banken. Uit deze publikaties blijkt dat diverse auteurs vaak weinig inzicht hebben in de componenten van de VAR, alsmede in de feitelijke doelstelling ervan. Voorts is er weinig vakliteratuur over. De reacties van het (internationale) bankwezen op de zeldzame publikaties met betrekking tot de VAR (zoals het I.A.S.C.-stuk 'Disclosures in financial statements of banks') tonen aan dat het bankwezen hervormingen van de regels rond de VAR als bedreigend beschouwt.

In dit artikel tracht ik een bijdrage te leveren aan de gedachtenbepaling rond de VAR. De inhoud van de VAR zal nader worden geconcretiseerd en worden geplaatst in het kader van de voorschriften voor jaarrekeningen van niet-bankinstellingen. Vervolgens werk ik de consequenties van deze beschouwingen voor de accountantscontrole en -verklaring uit. Als leidraad zal gebruik worden gemaakt van het wettelijke kader voor de VAR, zoals vastgelegd in het door de Nederlandsche Bank vastgestelde model voor jaarrekeningen van geregistreerde kredietinstellingen.

2. De VAR in het kader van de Wet Toezicht Kredietwezen

2.1 Het wettelijk kader

In de toelichting op het door de Nederlandsche Bank (DNB) vastgestelde model van de jaarrekening van geregistreerde kredietinstellingen wordt de VAR als volgt omschreven: 'De VAR kan worden gezien als een bijzondere vorm van een dynamisch bepaalde voorziening die betrekking heeft op het algemene risico dat kredietinstellingen rechtstreeks of door deelneming lopen uit hoofde van kredietverlening en van de uitoefening van het overige actieve bankbedrijf'. Uit deze toelichting vloeit een viertal te onderscheiden componenten van de VAR voort:

- a. algemene risico's, die niet voorzienbaar en dus niet kwantificeerbaar zijn (voorbeelden: fraudes en nationalisaties)
- b. risico's op kredietportefeuilles (een dynamische voorziening voor dubieuze debiteuren)

** De auteur is dank verschuldigd aan Drs. W. G. de Lange R.A. en J. Th. Noordanus.*

- c. op zichzelf voorzienbare tegenslagen, echter van uitzonderlijke en dus niet voorziene omvang (voorbeeld valutakoersverschillen op deelnemingen en investeringen)
- d. risico's op het overige actieve bankbedrijf.

De tweede component wordt wel de 'gebonden VAR' genoemd, omdat deze is gevormd ten opzichte van onvolwaardige kredieten. De andere componenten vormen de vrije VAR: gerelateerd aan het gehele scala van bankactiviteiten. Ik werk deze vier componenten hieronder verder uit.

In het hierbovengenoemde DNB-model wordt geen openbaarmaking van de grootte van de VAR noch van onttrekkingen eraan geëist. Slechts de dotaties aan de VAR moeten in de winst- en verliesrekening worden getoond. Mutaties dienen stelselmatig te geschieden, en gestreefd moet worden naar een minimumomvang van de VAR in relatie tot de risico's die ermee opgevangen moeten worden. Expliciet wordt nog gesteld dat de VAR niet gebruikt mag worden voor winstegalisatie.

2.2 De eerste component: het algemene risico

Het is in de bedrijfseconomische literatuur en in de huidige verslagleggingspraktijk algemeen aanvaard dat niet-kredietinstellingen geen voorziening voor algemene risico's mogen vormen. De achterliggende gedachte is, dat algemene economische risico's nu eenmaal verbonden zijn met het ondernemen en dus bestreden moeten worden uit het eigen vermogen.

Burgert² verdedigt dit door te wijzen op één van de functies van de jaarrekening: het verschaffen van informatie over de juiste allocatie van produktiemiddelen. Daarbij is volgens hem vooral de verhouding tussen winstcijfer en geïnvesteerd vermogen van belang. Het winstcijfer zou aan bruikbaarheid inboeten als het beïnvloed zou worden door voorzieningen ter dekking van algemene risico's van onjuiste beslissingen.

Deze overwegingen ten aanzien van het algemene risico hebben ertoe geleid dat niet-kredietinstellingen slechts voorzieningen mogen treffen voor zover deze betrekking hebben op

- concrete, specifieke risico's en
- risico's die op de balansdatum aanwezig zijn.

Uit deze eisen blijkt dat de VAR klaarblijkelijk niet past in de algemene strekking van de wettelijke vereisten (nieuwe titel 8 boek 2 BW). In de Memorie van Toelichting op de voorloper van titel 8 boek 2 BW, de Wet Jaarrekeningen van Ondernemingen, wordt als rechtvaardiging voor het vormen van een voorziening algemene risico's en voor het niet vermelden van de grootte daarvan aangevoerd dat het nationale geldwezen bescherming behoeft tegen de gevolgen van een vertrouwenscrisis, die zou kunnen ontstaan als bekend zou worden dat een bank bepaalde, ernstige tegenvalers heeft te verduren. Het argument van het handhaven van het vertrouwen van het publiek in het bankwezen prevaleert.

De hier gegeven motivering voor het gebruik van een VAR is geheel strijdig met de eis van DNB, dat de VAR nooit gebruikt mag worden voor winstega-

lisatie. Immers, het niet tonen van ernstige tegenvallers in de winst- en verliesrekening leidt tot een verkeerd beeld van het resultaat in de verslagperiode.

Tegen het opnemen van een voorziening algemene risico's én tegen het niet vermelden van de grootte daarvan kan ik de volgende stellingen aanvoeren.

In de huidige wettelijke voorschriften wordt gesteld, dat de grootte van het eigen vermogen bij niet-kredietinstellingen getoond moet worden om de belanghebbenden de mogelijkheid te geven zich een inzicht te verschaffen in de solvabiliteit van de onderneming. Het eigen vermogen heeft hier duidelijk de functie van weerstandsvermogen, ter dekking van algemene risico's.

Ik stel, dat de algemene risicocomponent van de VAR precies dezelfde functie vervult bij banken als het eigen vermogen bij andere ondernemingen, en dat de huidige praktijk om deze component niet als eigen vermogen aan te merken duidelijk verworpen moet worden. Als het vertrouwen in een industrieel bedrijf door zowel crediteuren als de bank wordt opgezegd, dan is de stabiliteit van dat bedrijf ook niet langer gewaarborgd. Uit de handelwijze van het bankwezen blijkt, dat de feitelijke situatie zich hierbij aansluit. De Credit Lyonnais Bank Nederland heeft, naar aanleiding van de recente moeilijkheden, het nodig geacht om de gehele nettowinst over 1982 en 1983 toe te voegen aan de VAR. De vergelijking met de reserve ingehouden winst dringt zich hierbij dan ook duidelijk op. Ook in de rapportering van het bankwezen aan DNB (de maandstaat) wordt de VAR-grootte verdisconteerd in het bepalen van de banksolvabiliteit. Het vrije VAR-gedeelte wordt tot het garantievermogen gerekend.

De recente gebeurtenissen in het Nederlandse, Amerikaanse en Westduitse bankwezen laten zien dat de VAR als instrument de rust en stabiliteit in het bankwezen niet garandeert, in tegenstelling dus tot wat de wetgever veronderstelt. Door het gemeenschappelijk belang dat de kredietinstellingen en de centrale bank bij een stabiel bankwezen hebben, zijn zij gedwongen ter waarborging van de eigen continuïteit financiële problemen bij gevestigde kredietinstellingen gezamenlijk op te lossen. Deze gedwongen financiële samenwerking vervult een veel belangrijkere functie bij de handhaving van het publieksvertrouwen in het bankwezen dan de VAR ooit zal kunnen.

Ten slotte nog de geheimhouding van de grootte van de VAR. Omdat de omvang van de VAR onbekend is, krijgt hij het karakter van een geheime reserve, waarbij het publiek maar aannemen moet dat deze groot genoeg is om financiële tegenvallers op te vangen. Daarbij ontstaat dus de vreemde situatie dat het vertrouwen in een bank moet voortkomen uit onwetendheid met de ware financiële situatie: de VAR kan immers nihil zijn! Ten tweede is de VAR bij het grote publiek beter bekend onder de naam 'stroppenpot'. De grootte van de toevoeging is voor het publiek dan ook - terecht - een duidelijke indicatie over de tegenslagen die een bank heeft gehad of verwacht. De aandelenkoers wordt dan ook belangrijk beïnvloed door de

toevoegingen aan de stroppenpot, waardoor de ratio van de geheime VAR gedeeltelijk ontkracht wordt. Ik stel dan ook dat het publiek op geen enkele wijze gediend is met onwetendheid over de grootte van de VAR.

2.3 De tweede component: het debiteurenrisico

Deze tweede component behelst het risico dat gelopen wordt met betrekking tot de inbaarheid van de kredietportefeuille. Een belangrijk gegeven hierbij is, dat kredietinstellingen - evenals andere bedrijven - verplicht zijn om voorzieningen met het karakter van een waardecorrectie op de desbetreffende actiefpost in mindering te brengen.

Naast deze voorziening voor specifieke debiteurenrisico's (via de statische methode bepaald) aan de actiefzijde van de balans is er ook - als VAR-component - aan de creditzijde een voorziening voor dubieuze debiteuren opgenomen, waarschijnlijk dynamisch bepaald.

Het kan bevreemding wekken dat de voorziening dubieuze debiteuren gesplitst is: een statisch bepaald deel aan de debet- en een dynamisch bepaald deel aan de creditzijde van de balans. Het karakter is echter verschillend. Het statisch bepaalde gedeelte is om geconstateerde verliezen te dekken en is als zodanig een waardecorrectie op de nominale waarde van de kredietportefeuille. Mutaties in dit gedeelte van de voorziening vinden plaats via de VAR.

Het dynamische gedeelte is ter dekking van het permanent aanwezige risico in de kredietportefeuille, en is dan ook meer toekomstgericht.

Het onvermeld laten van de grootte van beide componenten past weliswaar in het kader van de wettelijke vereisten en gebruikelijke openbaarmaking bij niet-kredietinstellingen, het rubriceren van het dynamische gedeelte onder crediteuren is afwijkend van en in strijd met de wettelijke vereisten bij niet-bankinstellingen.

2.4 De derde component: uitzonderlijke tegenslagen

Als voorbeelden van deze categorie worden in de Wet Toezicht Kredietwezen genoemd: de voorzienbare, grote, nadelige valutakoersverschillen op leningen, deelnemingen en overige investeringen. De 'normale' verschillen dienen via de reserve waardeverschillen te lopen, wat in overeenstemming is met de opvatting van de Ondernemingskamer (OGEM-arrest): valutakoersverschillen op (leningen aan) deelnemingen moeten ten gunste/laste van een reserve komen en dus van het eigen vermogen. Als motief werd aangevoerd dat er geen sprake is van het vormen van een voorziening voor op de balansdatum bestaande risico's, maar van het boeken van waardewijzigingen die reeds hebben plaatsgevonden.

Deze uitspraak van de Ondernemingskamer is er waarschijnlijk debet aan dat 'normale' valutakoersverschillen op deelnemingen en overige investeringen niet langer via de VAR mogen lopen. Dit leidde tot stelselwijzigingen in de jaarrekening (1982) van alle grote banken. Het bankwezen heeft het op dit gebied nodig geacht in grote lijnen de aanvaarde presentatie- en waarderingsgrondslagen zoals neergelegd in de uitspraak van de Onderne-

mingskamer te volgen. Toch is er voor kredietinstellingen een uitzondering gemaakt ten aanzien van de principiële afwijzing van het ten laste van een voorziening brengen van bovengenoemde valutakoersverschillen, voor zover het grote mutaties betreft.

En dat schept weer de uiterst vreemde situatie, dat de normen in het maatschappelijk verkeer niet opgaan zodra er materiële mutaties plaatsvinden. Juist in deze gevallen zal het resultaat danig beïnvloed én het getrouwe beeld materieel verstoord worden. Deze derde component verdraagt zich dan ook geenszins met de eis, dat de VAR nooit voor winstegalisatie gebruikt mag worden.

2.5 De vierde component: het overige, actieve bankbedrijf

Onder deze benaming valt onder andere het effectenbedrijf, het verstrekken van garanties, de bemiddeling en het beleggen in obligaties en aandelen. Ik behandel hieronder laatstgenoemde activiteit.

In het Nederlandse Jaarverslag 1982 van de Banque de Paris et des Pays-Bas is in de toelichting op de jaarrekening, onder het hoofd 'Voorziening Algemene Risico's', de volgende passage opgenomen:

'Waardefluctuaties van voor belegging gekochte aandelen worden eveneens uit deze voorziening gedekt'³.

Deze methode is niet in overeenstemming met de richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving: verschillen tussen verkoopwaarde en verkrijgingsprijs moeten via een herwaarderingsrekening onder het eigen vermogen of via het resultaat lopen. De grotere banken (Rabo, Amro, ABN) brengen de waardefluctuaties van aandelen ten laste/gunste van het resultaat.

Het via de VAR laten lopen van waardefluctuaties van voor belegging gekochte aandelen, zoals door Pays-Bas toegepast, moet op dezelfde gronden als die rond de valutakoersverschillen worden afgewezen. Er is hier immers sprake van waardefluctuaties, die reeds hebben plaatsgevonden, en niet van het vormen van voorzieningen voor op de balansdatum bestaande risico's. Voor het overige gelden voor deze vierde en laatste component dezelfde overwegingen als die voor het specifieke en algemene risico van de kredietverlening.

3. De accountant en de VAR

3.1 De accountantscontrole en de VAR

Ik werk in dit hoofdstuk de rol van de accountant nader uit, in relatie tot de dubieuze debiteuren-component van de VAR. Daarbij beperk ik mij vanzelfsprekend tot wat voor de accountantscontrole ten aanzien van de VAR van belang is. Ik veronderstel dat de accountant heeft vastgesteld dat er een zodanig stelsel van interne controlemaatregelen is dat de juistheid,

volledigheid en tijdigheid van de registraties van de diverse verstrekte kredieten is gewaarborgd.

3.1.1 Interne controle inzake kredietacceptatie en -bewaking

Ter beoordeling van de risicograad van de diverse kredietportefeuilles zal de accountant een gedetailleerd onderzoek instellen naar de opzet en werking van de interne controle inzake de kredietacceptatie en -bewaking. Er moet beoordeeld worden of het beleid overeenkomstig de richtlijnen van de directie wordt uitgevoerd. Middels deelwaarneming vindt onder meer het volgende plaats:

- beoordeling van de inhoud van de kredietdossiers
- controle op het juist en tijdig ondertekenen van de contracten en schuldbekentenissen
- controle op het overeenstemmen van autorisaties met het door de directie getekende autorisatieschema
- beoordeling van de gedetailleerde rapporten van kredietadviseurs.

Ten aanzien van de VAR is hierbij vooral van belang de relatie tussen het uitstaande obligo, de kredietlimiet en de gegeven zekerheden. De accountant beoordeelt de door de bank uitgevoerde bestaanscontrole en waarde-bepaling van de gestelde zekerheden, alsmede de waarborgen tot het blijven bestaan van deze zekerheden. Gesignaleerde gebreken in de opzet van de interne controle en afwijkingen in de werking ervan worden aan de directie gemeld in de ‘management letter’, met aanbevelingen voor verbetering. De consequenties van gebreken en afwijkingen voor de juistheid en volledigheid van de VAR worden door de accountant bepaald, en aldus wordt de mate en aard van aanvullende controlemaatregelen per jaareinde vastgesteld.

3.1.2 Dubieuze debiteuren: het statische gedeelte

Zoals ik al aangeef in 2.3 wordt het statische gedeelte van de voorziening voor dubieuze debiteuren aan de debetzijde van de balans opgenomen. Het gaat immers om geconstateerde (verwachte) verliezen op de debiteuren- en kredietportefeuille. Er zijn voor de controle dan ook duidelijke aangrijpingspunten: signaallijsten, kredietdossiers, maningen, juridisch onderzoek, etc. Met behulp daarvan stelt de accountant de juistheid en volledigheid van het brutobedrag aan dubieuze debiteuren vast, waarna het verwachte netto-verlies kan worden bepaald. De belangrijke zekerheden worden integraal gecontroleerd, de overige middels deelwaarneming. Historische informatie (afwijkingen tussen voorziene en werkelijke debiteurenverliezen) zal mede in het oordeel worden betrokken.

3.1.3 Dubieuze debiteuren: het dynamische gedeelte

Dit gedeelte van de VAR heeft betrekking op het (normale) permanent aanwezige risico in de kredietportefeuille. De accountant zal met behulp van historische informatie (trends) een analyse uitvoeren van de op balansdatum niet voorziene maar achteraf dubieus gebleken posten. Daarmee vormt hij zich een oordeel over de grootte van het dynamisch bepaalde VAR-deel. Specifieke ‘audit software’ kan hierbij een belangrijk hulpmiddel zijn.

Ook betreft hij geconstateerde verbeteringen of verzwakkingen in de interne controle ten aanzien van kredietacceptatie en -bewaking hierbij. Evenals bij het statische gedeelte gaat het hier om op balansdatum aanwezige risico's, wat mijns inziens ten aanzien van het algemene VAR-deel niet of in geringe mate het geval is.

3.1.4 Het algemene gedeelte

Het algemene gedeelte van de VAR, ten aanzien van de voorziening dubieuze debiteuren, heeft betrekking op verwachte verliezen op de kredietportefeuille ten gevolge van de toekomstige (economische) ontwikkeling. Ik heb eerder aangegeven dat dit gedeelte van de VAR de functie van weerstandsvermogen heeft. Dit wordt treffend geïllustreerd door de volgende zinsnede uit het jaarverslag van de Nederlandse Scheepshypotheekbank nv⁴:

'Ondanks het feit dat de gerealiseerde verliezen op leningen nog geen aanleiding gaven tot aanzienlijke verhoging van de VAR achten wij de situatie in de scheepvaart in de nabije toekomst dermate onzeker dat een verdere versterking van deze voorziening wenselijk is.'

Uit dit citaat blijkt, dat de toevoeging aan de VAR (het algemene gedeelte) gebaseerd is op de subjectieve verwachtingen van de directie aangaande de toekomstige ontwikkelingen. Het gevaar van winstegalisatie is hier dan ook het grootst. De accountant heeft ten aanzien van het algemene VAR-gedeelte geen duidelijke kwantitatieve aangrijpingspunten voor zijn controle en zal zich dan ook noodzakelijkerwijs moeten beperken tot de beoordeling van de aanvaardbaarheid van de verwachtingen en de consistentie van de daaraan ten grondslag liggende gedachten en methodes.

Het accountantsberoep heeft zich altijd sterk gekant tegen certificatie van het jaarverslag, omdat dat een beoordeling impliceert van de (factoren die inspelen op de) toekomstige ontwikkelingen en van het verwachte directiebeleid ten einde te trachten deze ontwikkelingen in de gewenste richting te sturen. Voor de controle van de algemene risicocomponent van de VAR heeft de accountant echter al decennia lang een oordeel over de toekomstige ontwikkelingen van het aanwezige risico in de diverse kredietportefeuilles en van het toekomstige krediet-, acceptatie- en bewakingsbeleid in zijn onderzoek betrokken. Het genoemde bezwaar inzake de certificatie van toekomstverwachtingen blijkt met betrekking tot de VAR geen enkel probleem op te leveren.

3.2 De accountantsverklaring

Uitgaande van het gestelde in dit artikel over het algemene gedeelte van de VAR en de uitzonderlijke tegenslagen, kan niet anders geconcludeerd worden dan dat de bewoording van de goedkeurende verklaring bij de jaarrekeningen van banken niet voldoet aan de daaraan te stellen eisen (juistheid). Door het opnemen van de VAR is er zowel ten aanzien van het vermogen als van het resultaat geen sprake van een getrouwe weergave hiervan. In het door de I.A.S.C. opgestelde discussiestuk 'Disclosures in financial statements of banks'⁵ wordt dit als volgt verwoord:

‘Nevertheless financial statements cannot present a true and fair view as to the financial position or results of operations if there are undisclosed overstatements of liabilities, undisclosed understatements of assets or undisclosed accrual of amounts for general or unspecified business risks.’

Voorts heb ik geconstateerd dat de normen in het maatschappelijk verkeer, die gelden voor niet-bankinstellingen, niet overeenkomen met de normen die voor banken gelden. In de accountantsverklaring bij de jaarrekeningen van banken komt dit onderscheid niet tot uiting.

Zolang de wetgeving ten aanzien van de VAR niet is aangepast aan de maatschappelijke normen, zoals deze ook voor niet-banken gelden, dient de accountantsverklaring bij banken een andere bewoording te hebben.

Het instituut van de geclausuleerde verklaring lijkt daarbij het meest geschikt. In zijn openbare les van 1956, getiteld ‘Enige beschouwingen over de wenselijkheid van de bedrijfseconomische clausulering van de jaarrekening’⁶ geeft Burgert twee redenen voor deze clausulering: ten eerste het gegeven dat een objectief winstbegrip niet bestaat, en ten tweede dat door de vorming van stille en geheime reserves een element van willekeur in de winstbepaling wordt geïntroduceerd.

Wat het eerste argument betreft is er geen verschil met niet-bankinstellingen. Bij het tweede wel. Vecht wijst in zijn artikel ‘Accountantsverklaring en accountantsrapport’⁷ dit tweede argument terecht af op grond van het feit dat door de invoering van de Wet op de Jaarrekening van Ondernemingen het vormen van stille en geheime reserves verboden is.

Zoals uit het voorgaande blijkt, geldt het verbod tot het opnemen van geheime reserves echter niet voor banken. Dat is dan ook de reden voor het invoeren van een bedrijfseconomische clausulering in de accountantsverklaring bij banken.

De accountantsverklaring zou dan als volgt kunnen luiden: ‘Wij hebben een onderzoek ingesteld naar de jaarrekening 19 . . van de . . . bank. Op grond van dit onderzoek verklaren wij dat deze jaarrekening is opgesteld conform de specifieke wettelijke regelingen ten aanzien van kredietinstellingen.’

4. Alternatief voor het algemene VAR-deel

Gezien de belangrijke positie van het bankwezen in de (inter)nationale economie dient de solvabiliteit ervan een grotere aandacht te krijgen dan bij bedrijven in andere bedrijfstakken. Hierin ligt dan ook de grondslag voor een versterkt weerstandsvermogen bij banken. Aan de hand van het voorgaande mag duidelijk zijn, dat de VAR hiervoor niet het geschikte instrument is. Ik ben dan ook van mening dat die delen van de VAR, voor zover geen betrekking hebbend op specifieke risico's, onder het eigen vermogen opgenomen moeten worden. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan de vorming van een nieuwe reserve, getiteld ‘reserve algemene bankactiviteiten’. De toevoeging aan deze reserve zal dan ook niet langer onderdeel van de winstbepaling, maar van de winstbestemming moeten zijn (zoals ook

bij reserve ingehouden winst). Mutaties in deze post dienen in de toelichting getoond te worden.

Uit de bestaande wettelijke regelingen blijkt, dat de overheid een belangrijke rol toekent aan een sterk weerstandsvermogen van de bank (onder meer door de VAR). In een nieuwe regeling zou de overheid een vorming resp. versterking van zo'n 'reserve algemene bankactiviteiten' moeten stimuleren, bijvoorbeeld via fiscale faciliteiten.

Tenslotte: bij de invoering van zo'n nieuwe reserve zal er niet langer sprake zijn van de ongewenste discrepantie tussen de maatschappelijke normen, zoals van kracht bij bankinstellingen en bij andere bedrijven. De accountant zou dan weer met de gebruikelijke formulering van de goedkeurende verklaring kunnen volstaan.

5. Conclusies

5.1 De Voorziening Algemene Risico's kan worden gedefinieerd als een bijzondere vorm van een dynamisch bepaalde voorziening, die betrekking heeft op het algemene risico dat kredietinstellingen (rechtstreeks of door deelneming) uit hoofde van kredietverlening en de uitoefening van het overige actieve bankbedrijf, lopen.

5.2 De algemene risicocomponent in de VAR dient als eigen vermogen te worden geclassificeerd, daar deze component in feite de functie van weerstandsvermogen vervult.

5.3 Het geheimhouden van de grootte van de VAR dient om twee redenen te worden afgewezen:

- a. het vertrouwen in een bank wordt niet bevorderd door onwetendheid met de ware financiële situatie
- b. de bekendmaking van de grootte van de toevoeging aan de VAR geeft in het maatschappelijk verkeer dezelfde indicatie omtrent de financiële positie van een bank als de grootte van de VAR zelf.

5.4 Het opnemen van een statische voorziening dubieuze debiteuren aan de debetzijde van de balans is overeenkomstig de geldende praktijk bij niet-bankinstellingen.

Het opnemen van het dynamische gedeelte van de voorziening dubieuze debiteuren aan de passiefzijde van de balans onder crediteuren is daarvan afwijkend.

5.5 Het via de VAR laten lopen van uitzonderlijke tegenslagen op posten, die normaliter niet via deze voorziening lopen, dient afgewezen te worden in verband met het veronachtzamen van de normen in het maatschappelijke verkeer, zodra er materiële mutaties optreden, alsmede in verband met het gevaar van winstegalisatie.

5.6 Waardefluctuaties op voor belegging gekochte aandelen dienen niet via de VAR te lopen: er is geen sprake van het vormen van een voorziening voor op de balansdatum bestaande risico's, maar van het boeken van waardefluctuaties die reeds hebben plaatsgevonden.

5.7 De accountantscontrole inzake de toevoeging aan het algemene gedeelte van de VAR behelst noodzakelijkerwijs een beoordeling van de toekomstverwachtingen en het toekomstig directiebeleid.

5.8 De bewoording van de accountantsverklaring bij de jaarrekening van banken voldoet in de huidige vorm niet. Het invoeren van een bedrijfseconomische clausulering is dan ook gewenst.

5.9 Gezien de belangrijke positie van het bankwezen dient aan de solvabiliteit grote aandacht te worden besteed. Een versterkt weerstandsvermogen is gewenst, doch de VAR is daarvoor ongeschikt. Voorkeur verdient het opnemen van een 'reserve algemene bankactiviteiten' onder het eigen vermogen, met vermelding van de mutaties in de toelichting. De accountant zou dan weer met de gebruikelijke formulering van de goedkeurende verklaring kunnen volstaan.

Noten

1 I.A.C.S., Discussion paper 'Disclosures in financial statements of banks', Accountancy, July 1980.

2 Drs. R. Burgert, Enige beschouwingen over de wenselijkheid van de bedrijfseconomische clausulering van de accountantsverklaring, Openbare les, Leiden 1956.

3 Jaarverslag 1982, Banque de Paris et de Pays-Bas.

4 Idem Nederlandse Scheepshypotheekbank nv, 1982.

5 zie 1.

6 zie 2.

7 J. M. Vecht, De accountantsverklaring, Handboek Accountancy, Samsom, Alphen a/d Rijn 1971.

Overige geraadpleegde literatuur

- R. Chandler, Looking into secret reserves, *The Accountant*, September 1983.
- Carter H. Colembe Associates, *The adequacy of bad debt reserves for banks*, Washington 1972.
- G. Fulton, Banks hidden reserve time to divulge the secrets, *The Accountants Magazine*, October 1982.
- Drs. J. W. F. Heijmen en dr. R. E. Wessels, De voorziening voor algemene risico's bij banken, *ESB*, augustus 1983.
- F. Henry en D. M. Macpherson, A special G.A.A.P. for banks, *C.A. Magazine*, October 1982.
- M. Lafferty, Bad debts provisions - still secret reserves?, *Accountancy*, August 1981.
- Raad voor de Jaarverslaggeving, *Richtlijnen voor de jaarrekening*, Kluwer 1983.
- Prof. mr. P. Sanders en prof. drs. R. Burgert, *De jaarrekening nieuwe stijl*, Samsom 1977.
- alsmede jaarverslagen 1982 van NMB, Amro, ABN, Van Lanschot, BM&H, Staalbankiers en Statenbank.